

DĖL 1 TIPO CUKRINIŲ DIABETU SERGANČIŲ VAIKŲ MOBILIŲJŲ TELEFONŲ, IŠMANIŲJŲ LAIKRODŽIŲ, INSULINO POMPŲ IR GLIUKOZĖS JUTIKLIŲ SKAITYTUVŲ NAUDOJIMO BEI PAGALBOS SAVIRŪPAI UGDYMO ĮSTAIGOSE

Vaikų endokrinologų asociacija ir klubas „Diabeto IQ“ kreipiasi į Lietuvos ikimokyklinio ugdymo ir bendrojo ugdymo mokyklų vadovus dėl aiškių sąlygų 1 tipo cukriniu diabetu sergančių vaikų savirūpai. Nuo 2026 m. rugsėjo 1 d. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 43 straipsnio 20 dalies 9 punktas įpareigoja mokyklą, įvertinus mokyklos tarybos siūlymus, nustatyti mokinių asmeninių mobiliųjų telefonų ir kitų įrenginių naudojimo tvarką.

Sveikatos apsaugos ministro ir švietimo, mokslo ir sporto ministro patvirtintose rekomendacijose numatytos išimtys, kai mokiniui dėl sveikatos ar kitų objektyvių aplinkybių įrenginys reikalingas per pamokas, kitą mokyklos organizuojamą veiklą, pertraukas ar pailgintos dienos grupėje. Mokyklos vidaus tvarkoje ši sveikatos poreikiu pagrįsta išimtis turi būti aiški ir realiai įgyvendinama.

Ką svarbu žinoti apie 1 tipo cukrinį diabetą

1 tipo cukrinis diabetas (1CD) yra autoimuninė liga: vaiko kasa nebegamina insulino, todėl insulinas turi būti leidžiamas visą parą. Ši liga nėra sukelta saldumynų vartojimo ir nėra užkrečiama. Gliukozės rodmenis keičia maistas, fizinis aktyvumas, stresas, liga, hormonų pokyčiai ir kitos aplinkybės, todėl vaikas turi stebėti rodmenis ir prireikus reaguoti ir per pamoką.

Per mažas gliukozės kiekis vadinamas hipoglikemija. Ji gali greitai sutrikdyti vaiko savijautą ir gebėjimą mąstyti, o sunkiais atvejais sukelti sąmonės netekimą ar traukulius. Per didelis gliukozės kiekis vadinamas hiperglikemija; esant ryškiam padidėjimui gali reikėti insulino. Konkrečius veiksmus visada nustato gydytojo rekomendacijos ir individualus vaiko savirūpos planas.

Kiekvieno vaiko situacija yra individuali

Ta pati 1CD diagnozė nereiškia, kad visi vaikai naudoja tas pačias priemones ar gali savarankiškai atlikti tuos pačius veiksmus. Sprendžiant, kokios pagalbos reikia, būtina atsižvelgti į vaiko amžių ir brandą, gebėjimą atpažinti gliukozės pokyčius bei į juos reaguoti, naudojamą insulino leidimo ir gliukozės stebėjimo būdą, gydytojo rekomendacijas ir su šeima sutartas atsakomybes.

Šiame rašte kalbant apie 1CD valdymui reikalingus įrenginius turimi omenyje tik mobilusis telefonas, išmanusis laikrodis, insulino pompa ir gliukozės jutiklio skaitytuvas. Jokių kitų įrenginių šiuo raštu neprašoma leisti.

1. Gliukozės jutiklis yra ant kūno dėvima priemonė, kuri reguliariai matuoja gliukozės rodmenis. Duomenys gali būti rodomi insulino pompoje, telefone, išmaniajame laikrodyje arba atskirame jutiklio skaitytuve – tai priklauso nuo konkrečios sistemos.
2. Insulino pompa yra ant kūno dėvima medicinos priemonė, kuria leidžiamas insulinas. Vieni vaikai pompą valdo pačioje pompoje, kitų sistemų funkcijoms reikalingas telefonas.
3. Vienas vaikas gali naudoti insulino pompą ir gliukozės jutiklį, kitas – insuliną leisti švirkštikliu ir naudoti jutiklį, o dar kitas jutiklio duomenis matyti ne telefone, bet atskirame skaitytuve.
4. Ikimokyklinio ar jaunesnio mokyklinio amžiaus vaikui dažniausiai reikia suaugusiojo pagalbos vertinant rodmenis ir atliekant veiksmus. Vyresnis vaikas gali būti labiau savarankiškas, tačiau vien amžius savaime nereiškia, kad pagalbos nebereikia.

Kam gali būti reikalingas telefonas ar išmanusis laikrodis

Priklausomai nuo konkretaus vaiko naudojamos sistemos, telefonas ar išmanusis laikrodis gali būti gydymo sistemos dalis, kad:

1. būtų matomi gliukozės jutiklio rodmenys, jų kitimo kryptis ir pavojaus signalai;
2. būtų galima naudoti su suderinama insulino pompa susietas funkcijas;
3. jutiklio duomenys, jei konkreti sistema tai leidžia, būtų perduodami tėvams ar globėjams;
4. vaikas galėtų pagal iš anksto sutartą tvarką susisiekti su tėvais, globėjais ar atsakingu darbuotoju.

Ne kiekvienam vaikui reikalingos visos išvardytos priemonės ar funkcijos. Jei gydymo sistemai būtinas belaidis ryšys („Bluetooth“), duomenų perdavimas ar garsinis signalas, jų išjungimas gali nutraukti rodmenų, įspėjimų arba duomenų perdavimą.

Prašome ugdymo įstaigos

1. **Peržiūrėti ir viešai paskelbti įrenginių naudojimo tvarką:** joje aiškiai numatyti sveikatos išimtį LCD sergančiam vaikui ir konkrečiai įvardyti telefoną, išmanųjį laikrodį, insulino pompą bei gliukozės jutiklio skaitytuvą.
2. **Kiekvieno vaiko poreikius vertinti individualiai:** pagal tėvų ar globėjų prašymą, gydytojo rekomendacijas, vaiko amžių, savarankiškumą ir faktiškai naudojamas diabeto valdymo priemonės suderinti savirūpos pagalbos sąlygas.
3. **Individualiame savirūpos plane tiksliai įrašyti:** kokias priemones vaikas naudoja, kas stebi rodmenis, kokius veiksmus vaikas atlieka pats, kada padeda darbuotojas, kada susisiekama su tėvais ir kokie signalų bei ryšio nustatymai turi likti įjungti.
4. **Užtikrinti, kad vaikui būtinos priemonės liktų prie jo:** jos turi būti pasiekiamos per pamokas, pertraukas, pailgintos dienos grupę, fizinio ugdymo užsiėmimus, išvykas ir kitas mokyklos organizuojamas veiklas.
5. **Leisti vaikui nedelsiant reaguoti:** peržiūrėti rodmenis, reaguoti į įspėjamuosius signalus, naudoti su gydymu susijusias pompos ar telefono funkcijas, suvalgyti greitai veikiančių angliavandenių ir pagal susitarimą susisiekti su tėvais, globėjais ar atsakingu darbuotoju.
6. **Gydymui būtinos priemonės nelaikyti bendroje saugojimo vietoje ir laikinai nepaimti:** kai jos naudojamos ligai stebėti ar valdyti pagal sutartas sąlygas.
7. **Iš anksto sutarti veiksmus skubiais atvejais:** kas padeda vaikui esant hipoglikemijai ar hiperglikemijai, kur laikomos greitai veikiančių angliavandenių atsargos ir kitos vaikui skirtos priemonės, kada bei kam skambinama.
8. **Gerbti vaiko privatumą ir orumą:** apie sveikatos būklę informuoti tik tuos darbuotojus, kuriems ši informacija būtina pagalbai suteikti, ir nebausti vaiko už su gydymu susijusį priemonės naudojimą.

Siūloma nuostata mokyklos vidaus tvarkai

„1 tipo cukriniu diabetu sergančiam mokiniui, kuriam dėl ligos valdymo būtina naudoti mobiliųjį telefoną, išmanųjį laikrodį, insulino pompą ir (ar) gliukozės jutiklio skaitytuvą, bendrieji įrenginių naudojimo ribojimai netaikomi tiek, kiek priemonė naudojama ligai stebėti ar valdyti. Konkrečiam mokiniui reikalingų priemonių sąrašas, naudojimo sąlygos, vaiko savarankiškai atliekami veiksmai ir darbuotojų pagalba nustatomi individualiai, atsižvelgiant į vaiko amžių, gebėjimus, gydytojo rekomendacijas ir su mokykla suderintą savirūpos planą. Gydymui būtina priemonė lieka prie mokinio ir negali būti paimama ar laikoma bendroje saugojimo vietoje.“

Pasiekimų patikrinimai ir valstybiniai brandos egzaminai

Kasdienė mokyklos įrenginių naudojimo išimtis savaime nepakeičia Pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimo (PUPP) ir valstybinių brandos egzaminų (VBE) taisyklių. Pagal 2026 m. rugsėjo 4 d. galiojančius aprašus mokinys ar kandidatas gali turėti jam būtinas medicinos priemones, tačiau mobiliojo ryšio ir kitas informacijos perdavimo ar priėmimo priemones įsinešti paprastai draudžiama.

1. **Insulino pompą ir gliukozės jutiklio skaitytuvą** reikia iš anksto nurodyti mokyklai kaip konkrečiam vaikui būtinas medicinos priemones, kad apie jas žinotų patikrinimo ar egzamino vykdytojai.
2. **PUPP atveju** mokinys ar jo atstovai mokyklos vadovui pateikia prašymą ir gydytojų konsultacinės komisijos pažymą su rekomendacijomis. VBE atveju toks prašymas ir pažyma mokyklos vadovui turi būti pateikti iki einamųjų mokslo metų vasario 15 d. Mokyklos vadovas, remdamasis dokumentais, priima sprendimą dėl vykdymo sąlygų.
3. **Prieš kiekvieną patikrinimą ar egzaminų sesiją** mokykla turi patikrinti tuo metu galiojančią aprašo ir konkretaus dalyko vykdymo instrukcijos redakciją.

Savirūpos pagalba – bendras mokyklos ir šeimos susitarimas

Galiojantis mokinių sveikatos priežiūros organizavimo aprašas numato, kad lėtine neinfekcine liga sergančiam mokiniui savirūpos pagalba organizuojama pagal jo poreikius ir gydytojo rekomendacijas, tėvų ar globėjų prašymu, tai įrašant į mokymo sutartį. Mokyklos vadovas turi nustatyti šios pagalbos įgyvendinimo tvarką. Individualus savirūpos planas negali būti mechaniškai nukopijuotas kitam vaikui: jame turi atsispindėti konkretaus vaiko amžius, savarankiškumas, naudojamos priemonės, kasdieniai veiksmai, atsakingi asmenys ir skubios pagalbos tvarka.

Naudinga informacinė medžiaga

1. **Atmintinė „1 tipo cukrinis diabetas ugdymo įstaigoje“** – rekomendacijos, savirūpos dokumentai ir vaizdo medžiaga.
<https://dia-iq.lt/atmintine-1cd-ugdymo-istaigoje/>
2. **Neužpildytas savirūpos plano pavyzdys** – forma, kurią šeima ir mokykla pritaiko konkrečiam vaikui.
<https://dia-iq.lt/wp-content/uploads/2023/10/Savirupos-plano-pavyzdys-VISOS-DALYS-2025.docx>
3. **Užpildytas savirūpos plano pavyzdys** – praktinis orientyras; jo negalima kopijuoti neįvertinus individualios situacijos.
<https://dia-iq.lt/wp-content/uploads/2023/10/Savirupos-planas-UZPILDYTAS-2025.docx>
4. **9 vaizdo įrašų ciklas „1 tipo cukrinis diabetas ugdymo įstaigoje“** – trumpa mokomoji medžiaga pedagogams ir kitiems darbuotojams.
https://www.youtube.com/playlist?list=PL7iDuckjILooPWG_CFYpmXEkVN-fPMwaE

Prašome su šiuo raštu, įstaigos vidaus tvarka ir konkretaus vaiko savirūpos planu supažindinti darbuotojus, kuriems gali tekti padėti vaikui: administraciją, pedagogus, mokinio padėjėjus, visuomenės sveikatos specialistą, pailgintos dienos grupės, maitinimo, fizinio ir neformaliojo ugdymo darbuotojus. Kilus klausimų, kviečiame kreiptis į klubą „Diabeto IQ“ el. paštu info@dia-iq.lt arba telefonu +370 605 03238.

Vaikų endokrinologų asociacijos pirmininkė

Edita Jašinskienė

Klubo „Diabeto IQ“ vadovė

Dovilė Byčienė

